

Vyhodnocení podnětů žáků ZŠ Jeseniova
k přilehlému zelenému veřejnému prostranství

Zadavatel:
Městská část Praha 3

Lektorský tým (v abecedním pořadí):
Mgr. art. Dominika Belanská
Mgr. Alica Brendzová
Ing. arch. Kristýna Stará
Ing. arch. Ján Urban

Metodický návrh a závěrečnou zprávu vypracovala:
Ing. arch. Kristýna Stará (star.kristyna@gmail.com)

Praha, červen 2019

Úvod

Pohled dětí při vhodné formě jejich zapojení do rozvoje města zprostředkovává plnohodnotný a bohatý zdroj poznatků a inspirace základní uživatelské skupiny veřejného prostoru a jejího nejbližšího sociálního okruhu. V této zprávě představuji závěry z plánovacích workshopů s žáky ZŠ Jeseniova, Praha 3, jakožto výchozího analytického podkladu pro přípravu projektu revitalizace zeleného veřejného prostranství v těsném sousedství školy, ulice Jeseniova a ulice Jana Želivského.

Zpráva čerpá z výsledků workshopů se žáky 5. a 8. třídy a se žáky 3. a 4. třídy navštěvujícími školní družinu. V průběhu těchto třech setkání lektori zjišťovali:

- stávající využití řešeného prostoru a pohyb v rámci něj,
- jeho hodnoty,
- slabé stránky a problémy,
- budoucí využití a potenciál místa.

Participace žáků přizpůsobená formátem věku dětí proběhla formou workshopů v jednotlivých třídách i venku v řešeném prostoru pod vedením externích lektorů. Žáci po úvodním slově rozdělené do skupin nejprve nahlíželi na veřejný prostor pomocí drobných úkolů vedoucích k analýze prostoru s využitím (1) všech svých smyslů, (2) pohledu identifikovaných uživatelských skupin i (3) interaktivní práce v terénu, během které oslovovali kolemjdoucí a zjišťovali jejich názor na místo. Následně své poznatky diskutovali nad mapou řešeného prostoru a jeho blízkého okolí. Lektori zaznamenávali jednotlivé podněty do mapy a podrobněji je rozepisovali na poznámkové archy. Mladší žáci volili též techniku koláže nápadů či vlastní kresby s vysvětlením a odůvodněním svého záměru lektorům. Data byla nakonec digitalizována pro další zpracování.

Zvolené metody umožnily získat v krátkém čase značné množství kvalitativních dat (v tomto případě od 46 dětí bydlících či trávících část dne v blízkosti řešeného území). Přítomnost externích lektorů (a nikoliv pedagogů školy) přispívá k větší otevřenosti dětí.

Pohled žáků na řešený prostor

Kdo využívá prostor a jak?

Řešené veřejné prostranství bez názvu, o kterém se mluví jako o „*tom parku vedle školy*“, se žákům sousední základní školy jeví jako průchozí, hlučné a prašné místo bez stínu, které neláká k aktivnímu trávení volného času. Přestože zde žáci vidají všechny kategorie uživatel veřejného prostoru i z pohledu věku a společenské vrstvy, je to spíše sporadicky. Mladší žáci tu na sebe krátce čekají převážně cestou do školy či ze školy, občas vidají na lavičkách lidi bez domova, odpočívajícího seniora a nebo pejskaře (ojediněle se mezi ně řadí i žáci), kteří se však raději prochází na zelené ploše na opačné straně komunikace Jana Želivského vedoucí k parku Parukářka. Ani v tomto spíše hluchém prostoru města se žáci nevyhnou setkání se sociopatologickými jevy (více vz problémy místa).

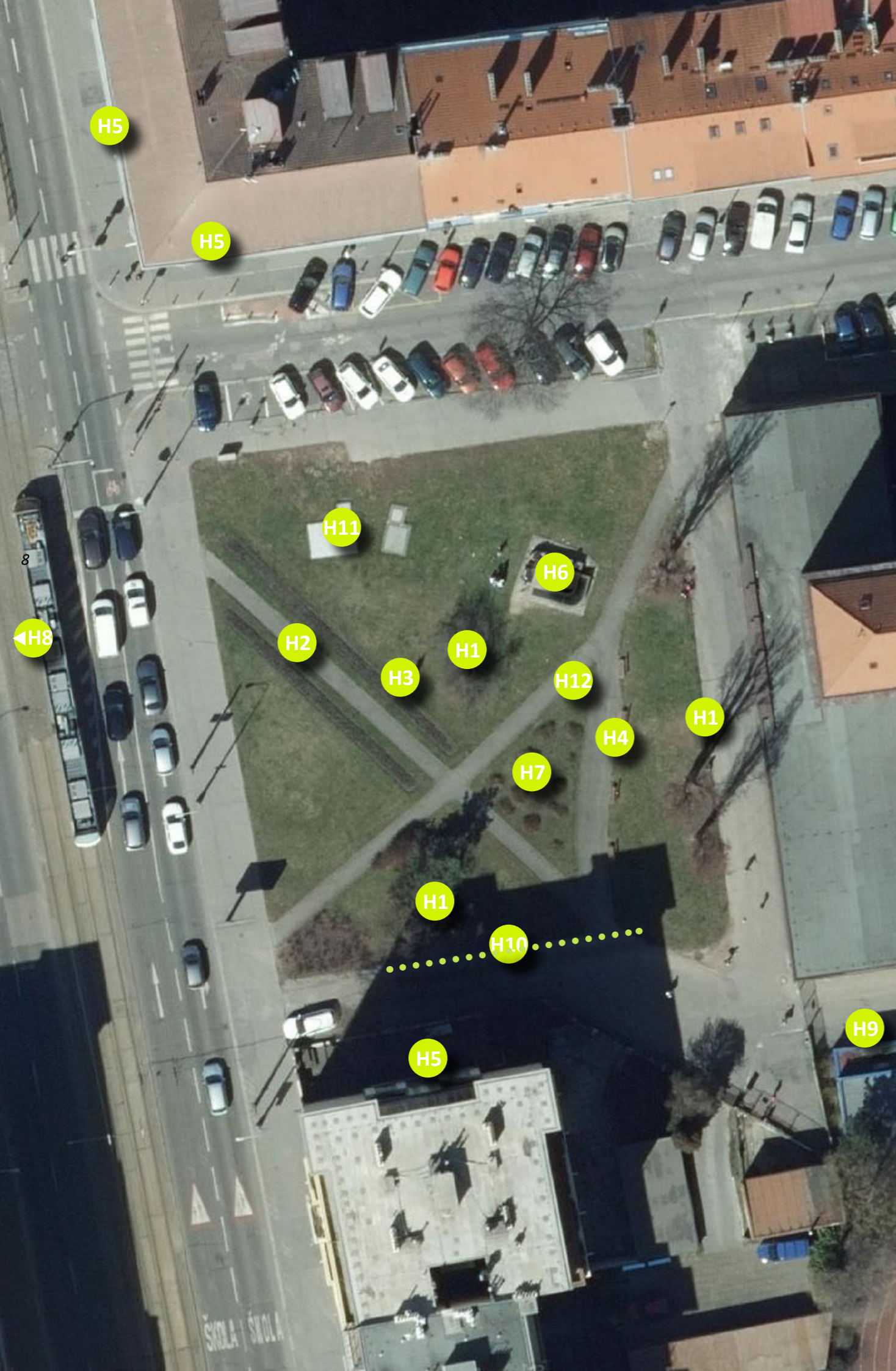
Studovaný prostor tedy pro žáky představuje především tranzitní prostor, skrze který podvědomě vyhledávají nejkratší a nejjednodušší cestu. Výjimku netvoří ani skupina dětí bydlících v těsném sousedství. Většina žáků okolo řešeného prostoru (ulic Jana Želivského či Jeseniova) či zkratkou přes něj pouze prochází či projíždí na kole a koloběžce (stejně jako jiní uživatelé). Prostory prochází zejména před osmou hodinou ranní, tedy před začátkem vyučování, a posléze po jeho skončení při svých cestách za zájmovými aktivitami; v první zpáteční vlně krátce po poledni a v druhé pak před čtvrtou hodinou odpoledne. V oblasti se však zdržují pouze výjimečně a na krátkou chvíli vzhledem k nedostatečným podnětům z pohledu veřejného prostoru i nabídky trávení volného času.

Okolní parter sice nabízí drobné občerstvení, které děti využívají, ale jen výjimečně jej cíleně konzumují právě v tomto prostoru. Volnočasové aktivity dětí v tomto prostoru se tedy omezují na krátkou dobu / okamžik a drobnou zábavu při čekání na přátele (povídání, hra, lezení po stromech a zábradlí, posedávání na lavičkách, pod stromy či technologickém objektu) nebo na návštěvu některých drobných podniků v okolí (pizzerie, kebab, cukrárna aj.). Tento spíše orientační bod, kde se děti potkají či na sebe čekají (u přechodu pro chodce, technologického objektu či pod stromy rozptýlenými v prostoru), představuje tedy také výchozí místo pro trávení volného času jinde - zejména sportovními aktivitami na sportovišti za školou a nebo spontánními volnočasovými aktivitami v blízkých parcích Parukářka či Židovské Pece.

6 ▲ Pánovací workshop ZŠ Jeseniova, práce s mapou. Autor fotografie: Kristýna Stará

▲ Pánovací workshop ZŠ Jeseniova, pozorování místa. Autor fotografie: Kristýna Stará

Jaké hodnoty místo nabízí?

Okolí nenabízí více než základní občanskou vybavenost. Stávající nabídka obchodů a služeb je dostačující, nikoli pestrá. Ještě méně však nabízí nejen dětem veřejný prostor. Čtyři lavičky často obývané sociálně vyloučenými skupinami obyvatel, neatraktivní uliční design akcentující tranzitní funkci, rozporuplně vnímaná městská zeleň. Některé z níže uvedených podnětů jsou zařazeny i do dalších částí analýzy, zejména pak z pohledu problémů či návrhů na změnu.

◀ Schéma hodnot řešeného prostoru

Podněty nejsou řazeny dle priorit. Většina žáků se na nich shodla.

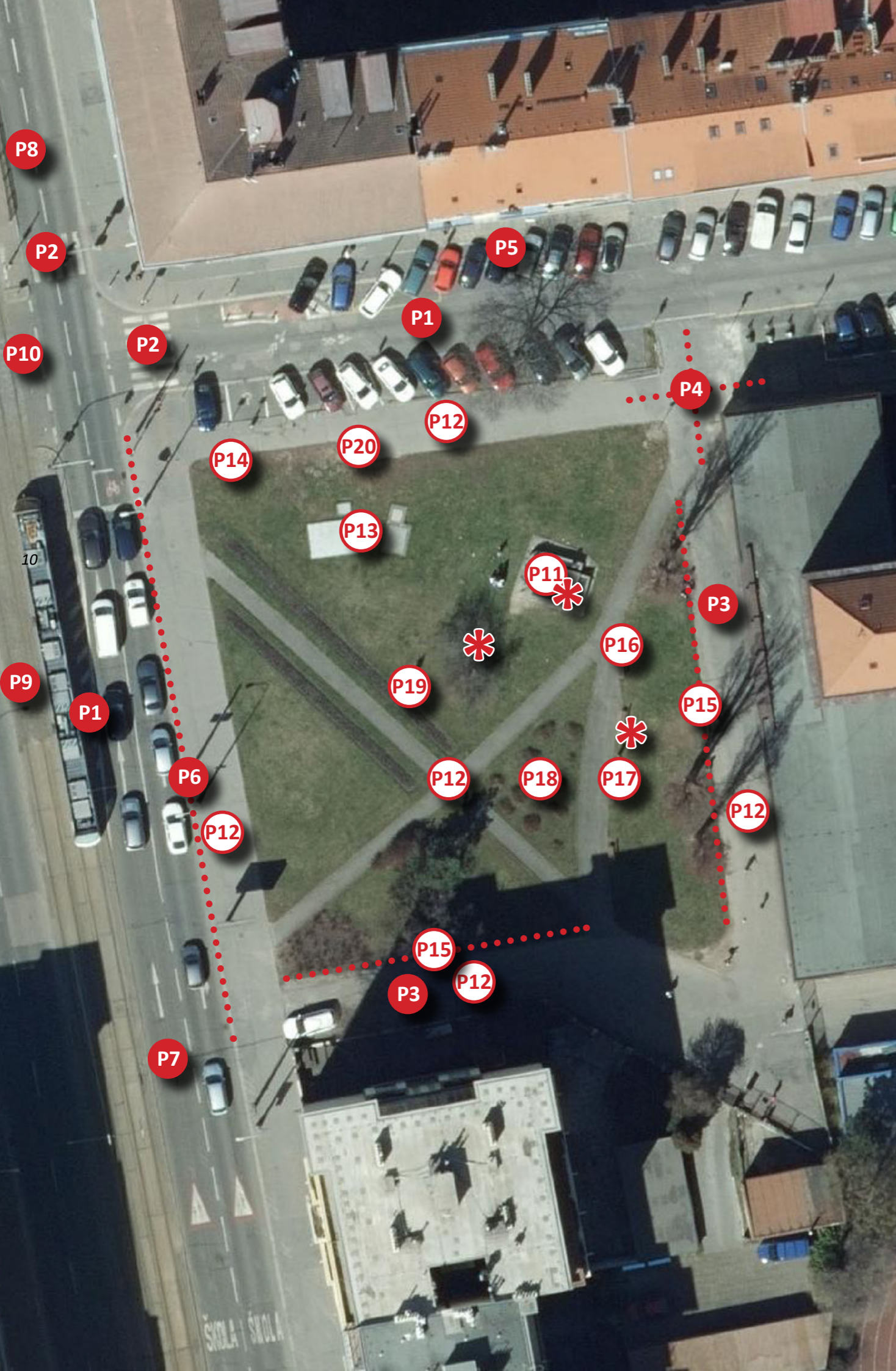
- H1 stromy (solitéry i stromořadí topolů) - zejm. z hlediska stínu a her (lezení)
- H2 květinové záhony, přestože dle žáků nepatří mezi nejkrásnější na Praze 3
- H3 socha Anny proletářky (1962, Ladislav Kovařík)
- H4 lavičky - příležitost k posezení - lavičky
- H5 občerstvení v okolí
- H6 technologický objekt - jako příležitost k posezení i hře, nikoli vzhledem!
- H7 keře - příležitost ke hře
- H8 blízkost parku Parukářka a výhled na Žižkovskou věž
- H9 školní hřiště
- H10 stinné místo většinu dne
- H11 poklopy - jediné rovné místo ke hře (např. hvězdy) - ojedinělý podnět
- H12 místo oblíbené psy - ojedinělý podnět

Všeobecné podněty

zeleň

dostupnost základních služeb a drobných obchodů v okolních domech (zejména těch týkajících se občerstvení)

dopravní dostupnost místa - blízkost tramvajových zastávek

Jaké jsou problematické aspekty místa?

Žáci po celou dobu plánovacích setkání zřetelně akcentovali otázku bezpečnosti. K nejčastěji zmiňovaným problémům patřil hluk a prach (na zápach přivykli) spojený s intenzivní automobilovou dopravou a (ne)bezpečnost přecházení na rušných křižovatkách, ale i mimo ně - např. příjezd k atletickému klubu a soukromému objektu z ulice Jeseniova podél stromořadí topolů. Frekventovaná doprava vytěsňuje aktivity dětí z běžného veřejného prostoru do blízkých parků, které představují zelené oázy klidu, zeleně a široké nabídky spontánních aktivit.

Děti také silně vnímají nedostatečnou údržbu prostoru, nepořádek, nedostatečné množství mobiliáře a sociálně patologické projevy chování (opilství, povalování na lavičkách, užívání drog). Výskyt těchto projevů posiluje spíše negativní pocity z prostoru. A nepřispívá ani nedostatečné osvětlení ulice.

Problémy lze tedy rozdělit na ty, které souvisí s:

- s provozem na okolních komunikacích,
- stavem a údržbou veřejných prostranství nebo
- s výskytem sociálně patologických jevů.

◀ Schéma problémů řešeného prostoru

Podněty nejsou řazeny dle priorit. Většina žáků se na nich shodla.

Pxx Provoz na okolních komunikacích

- P1 ulice Jana Želivského a Jeseniova - zvýšená dopravní zátěž, hluk, zápach a prach z dopravy
- P2 nebezpečné přecházení (nepřehledné, odbočující auta mají zároveň zelenou s chodci) a dlouhý interval semaforu pro pěší
- P3 zbytečně velkorysý prostor pro auta, který by mohl být připojen k „parku“
- P4 nebezpečný pohyb pších po chodníku - rychle vjíždějící auta přes chodník
- P5 nebezpečný pohyb pěších po chodníku v Jeseniově - chodník úzký a auta parkují na něm
- P6 nebezpečný pohyb pěších po chodníku podél Jana Želivského - chodník neoddělen zábradlím od rušné komunikace
- P7 rušná křižovatka bez přechodu pro chodce
- P8 úzké a neudržované tramvajové zastávky
- P9 provizorní autobusová zastávka bez možnosti sezení či přístřešku
- P10 auta parkující v ulici Jeseniova na místech, kde se parkovat nesmí

Pxx Stav a údržba veřejných prostranství

K celému prostranství se váží problémy:

- nedostatečné údržby - nedostatečně sečená tráva, nekvalitní složení trávníku (převážně plevel), povalující se odpady, psí exkrementy na chodnících i v trávě (která neláká k sezení), v zimě neudržované chodníky,
- nedostatku stínu,
- nedostatku stromů, květin a obecně kvalitní zeleně,

d. prostoru beze jména.

- P11 technologický objekt jako bariéra v prostoru, neesteticky proveden, nepořádek v jeho okolí (odpadky, stopy užívání drog)
- P12 rozbité, neudržované povrchy cest a okolních chodníků s obrubníky, včetně nevhodného materiálového řešení (asfalt). Navíc cesty skrz zeleň jsou nadbytečně dimenzované.
- P13 nevhodně řešené povrchy revizních šachet (rozpálený plech, vystupující nad povrch - zakopnutí)
- P14 nevhodně řešený objekt pro rozvod elektřiny
- P15 zábradlí ve špatném stavu, nicméně pro žáky představující zejména bariéru v prostoru
- P16 nedostatek odpadkových košů - pouze dva odpadkové koše, navíc bez pytlíků na psí exkrementy (takové koše jsou daleko od tohoto prostoru)
- P17 nedostatek možností k sezení (čtyři lavičky a alternativně využívaný technologický objekt)
- P18 ošklivé nízké keře
- P19 nehodící se socha
- P20 neuspořádaný prostor chodníku a trávy („výkus“)

* Výskyt sociopatologických jevů se nejvíce váže na zákoutí na okraji našeho zorného pole a zájmu, stinná či méně využívaná místa, čemuž v současné situaci napomáhá charakter řešeného veřejného prostoru, a to zejména s ohledem na jeho nedostatečné využívání i údržbu. Jedná se o místo, kde se podle subjektivního názoru účastníků workshopu vyskytují, byť nikoli ve velké míře, „opilci“, „bezdomovci“ či „fetáci“, „stříkačky“ (obecně skupiny uživatelů veřejného prostoru, které vypadají anebo se z pohledu dětí chovají nekonformně, problematicky a proto u dětí vzbuzují pocit ošklivosti, nejistoty a strachu).

Dále žáci jmenovali několik drobných problémů, které se netýkají přímo řešeného prostoru, ale spíše širšího okolí:

- a. zelený prostor na druhé straně komunikace Jana Želivského, má nepohodlné vyšlapané pěšiny a navíc na jeho okraji je umístěn nevzhledný billboard,
- b. u tramvajové zastávky Biskupcova se směru do centra města je na nároží ulic Jana Želivského a Jeseniova umístěn peněžní ústav, na místo něhož by raději žáci viděli jiný druh občerstvení,
- c. ve sportovním areálu za školou jsou koše umístěny vedle sebe a nelze hrát basketbal, ale pouze streetbal.

Jaké zazněly návrhy na zkvalitnění řešeného veřejného prostoru?

Žáci se shodli, že ze zeleného prostoru přímo sousedícího se základní školou by se mělo stát hezké, čisté, udržované, bezpečné a příjemné místo k pobytu - „parkové náměstí“, které je bude lákat k procházení a kde budou rádi trávit svůj čas déle nežli několik chvil při čekání na kamaráda. Užívat by jej mohli nejen žáci ve svém volném čase, ale též školní družina a samozřejmě lidé bydlící v okolních domech. Ve svém nejbližším okolí by se měli žáci cítit bezpečně a to nejen z pohledu dopravy, ale též ve vztahu k vyloučení sociopatologických jevů. Proto by podle nich první kroky k rozvinutí potenciálu tohoto veřejného prostoru měly směřovat k lepšímu osvětlení, ale též ke zkvalitnění zeleně, která by měla vytvářet příjemné klima a lákat tak více lidí k pobývání v dotčeném prostoru.

Dle žáků je nabídka okolních služeb dostačující. Navrhovali doplnit pouze mobilní stánek / automat s občerstvením či komunitní ledničku a mobilní knihovnu. Prostor by podle nich měl v budoucnu sloužit především odpočinku a aktivnímu trávení času dětí (drobné hry a prolézačky).

► Schéma dalších podnětů ke změně

Podněty nejsou řazeny dle priorit. Většina žáků se na nich shodla.

Prostorové uspořádání a zeleň

mísení funkcí bez zónování a plotů (vnímáno jako bariéra) nebo různých výškových úrovní

více stromů, které poskytují potřebný stín, a umísťovat stromy i s ohledem na rozmístění možností k sezení, aby většina sezení byla ve stínu

uvážít retenci vody

doplnit více květin / květinových záhonů a keřů (ale dbát na přehlednost a tedy i bezpečnost prostoru)

N1 cestní síť lze přetrasovat a navrhnout vhodnější materiálové řešení (např. mlat)

N2 odstínit plochu od komunikace Jana Želivského, ale prostor zcela neuzavírat, aby se žáci stále ještě cítili bezpečně. Žáci navrhuje k odstínění nepříjemného vlivu dopravy stromořadí, případně doplněné keři s brankou a nebo chodník přiřadit k vzniklému „parkovému náměstí“ a oddělit i ten od komunikace.

N3 okolní chodníky jako součást náměstí (povrchem, charakterem, aby auta dávala pozor), cílem je omezit dopravu ve prospěch chodce a zajistit bezpečnost chodce na chodníku

N4 vytvořit centrální prostor s lavičkami

N5 zachovat volné travnaté plochy, ale kvalitního pobytového trávníku - posedět na trávě

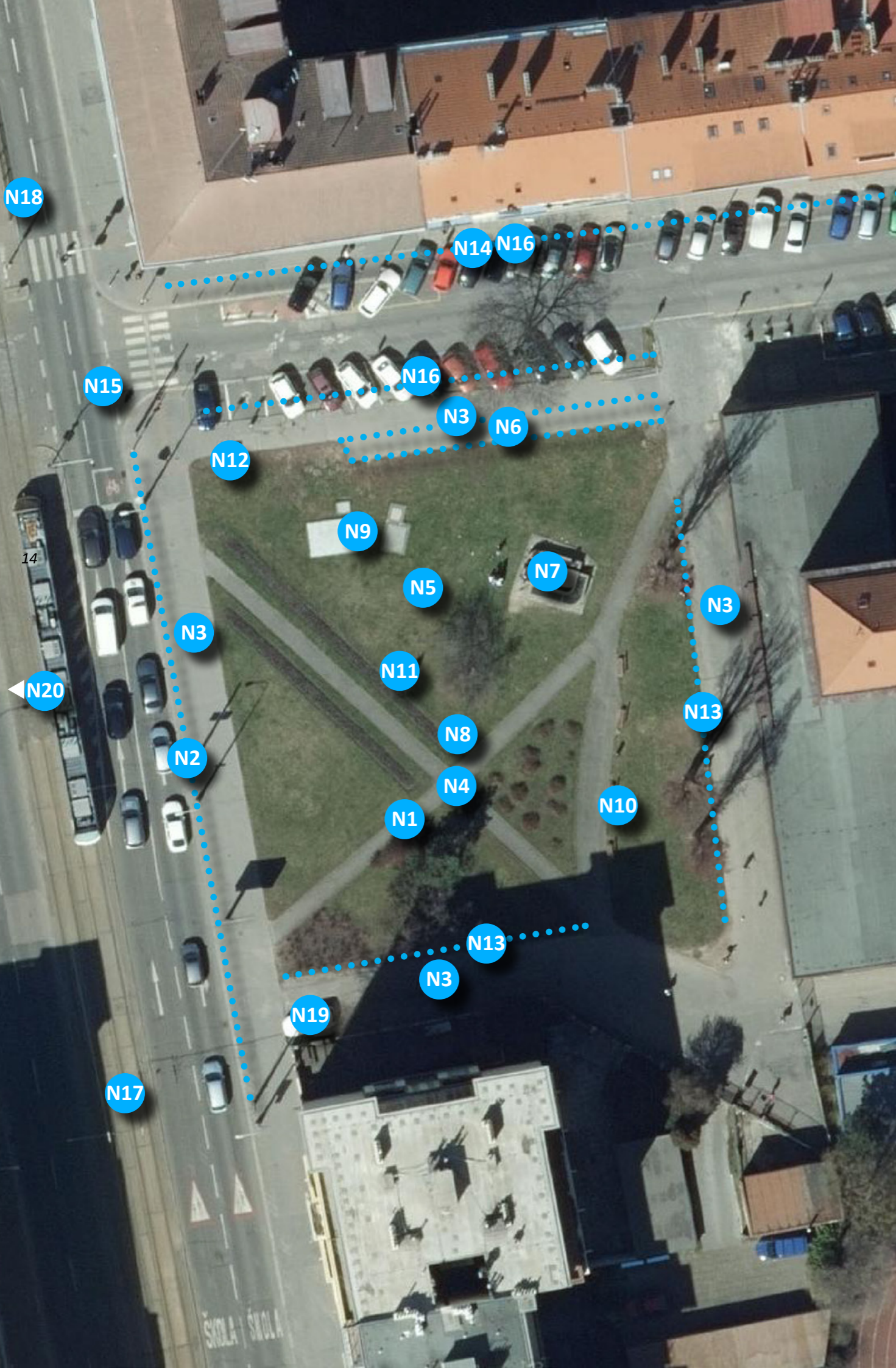
N6 doplnit pruh trávníku

Mobiliář a drobná architektura

více laviček - zejména podél cest umísťovat dostatečné množství laviček - ideálně dřevěných (např. jako před ZŠ), ale s opěradly pro záda i ruce kvůli seniorům. Vznikla též potřeba sedět naproti sobě, což lavičky v řadě podél cest neumožňují, případně si věci odložit na stolek.

více odpadkových košů, a to včetně nádob na tříděný odpad a pytlíků na psí exkrementy. Odpadkové koše by dle žáků měly být rozmístěny v dostatečné míře podél cest i u laviček.

pítka pro psy i lidi

- N7 nové využití technologického objektu - zakomponovat do zeleně a pokrýt dřevem
- paluba na sezení, vytvořit tak místo pro lokální / kulturní akce, alt. vznikaly návrhy na proměnu objektu ve fontánu či v herní prvek se skluzavkami.
 - N8 vodní prvek, který by mohl mít i ekologickou funkci
 - N9 přístup do revizních šachet - vyměnit např. za zatravnovací poklop
 - N10 místo pro hru:
- dvě třetiny žáků by raději využili možnosti neoplocených v zeleni rozptýlených herních prvků pro různé věkové kategorie (zemní trampolíny, skluzavky, kolotoč, prolézačka, provazy na šplh, lezecká stěna, houpačka, skákací panák, piškvorky, zábradlí pro parkour)
- třetina žáků naopak navrhovala blíže škole multifunkční hřiště s lavičkami a umělým povrchem (kvůli míči spíše oplocené hřiště na fotbal, floorbal, vybíjenou, basketbal, běh aj.)
- část žáků myslela i na cvičení pro seniory jako je na Židovských Pecích
 - N11 doplnit informační štítek k soše a dbát na její údržbu. Ojedinele zazněl návrh na její přesun na vhodnější místo v rámci parku.
 - N12 nechat porůst objekt pro rozvod elektřiny či jiným způsobem oplášt
 - N13 odstranit stávající nízká zelená zábradlí - prostorová bariéra (X ojedinelý podnět - ponechat je pro parkour)
- Další podněty bez jakéhokoli návrhu lokace: krmítka pro ptáky, hamaky, altánek, bbq místo, minizoo.

Dopravní řešení

- N14 zamezit autům nájezd na chodník - případně najít vhodné řešení zajišťující bezpečnost chodce a zároveň možnost parkování (např. podélné parkování, zvýšení obrubníku a výsadba stromů)
- N15 upozornit „pozor, škola!“
- N16 vysázet stromy místo parkujících aut, nebo alespoň mezi ně
- N17 doplnit řechod pro chodce
- N18 rozšíření ostrůvků tramvajových zastávek
- N19 prověřit vjezd a výjezd aut kolem restaurace a zrušit tak možnost vjezdu aut přes chodník podél fasády ZŠ a stromořadí topolů
- N20 zastávka autobusu - instalovat odpadkový koš, sezení a přístřešek pro nepřízeň počasí

Další nezařazené podněty:

Žáci vznesli podstatnou otázku nad oplocením prostranství - navrhují místo bez oplocení, které pro ně představuje prostorovou bariéru. Spíše se psychologicky potřebují vymezit vůči hlavní komunikaci (viz výše) a o menším oplocení uvažovali pouze v případě multifunkčního hřiště z důvodu hry s míčem.

Dalším podnětem v diskusi se stalo osvětlení, které zmínila pouze pětina přítomných žáků.

Posledním poněkud rozporuplným bodem byl přístup psů. Žáci by až na jednu výjimku (umístění psí loučky) psy v parku dovolili, ale pouze na vodítku s ohledem na zkušenost s neukázněnými pejskáři. Údržba a čistota pro ně hraje klíčový moment v užívání prostoru k trávení volného času.

